

Omstilling gir vekst

Taler
Øystein Olsen

Dato
14 februar 2019

Sted
Norges Banks lokaler

Omstendigheter
Årstale til Norges Banks representantskap

- 1 God morgen, Kristoffer! Klokken er nå 06.00, fredag 15. februar 2030. Det er
meldt 7 plussgrader og regn. Du har vært gjennom fire søvn sykler i natt og kan
stå opp uten å bryte vilkårene i helseforsikringen din. Helsemodulen anbefaler
kornblanding med havremelk til frokost. Jeg har kjøpt havremelk som ble levert
5 klokken 04.00.

Relevante nyheter for deg:

- Det nye regjeringskvartalet åpnes i dag -- plassen din er endelig klar.
- 10 Den store handels- og miljøteknologiavtalen mellom USA og Kina har bidratt
til at dine investeringer i fondet Grønn Tech har steget 20 prosent.
- I natt ble det klart at handelsplattformen Nett er utsatt for hackerangrep.
- 15 Kundedata er på avveie, og plattformen opplever kundeflukt. Jeg rakk å ta ut 8
000 av de 67 000 kronene du hadde lastet opp på plattformen før alle
overføringer ble stanset. Resten av pengene kan være tapt.
- I gårsdagens årstale varslet sentralbanksjefen at neste generasjon elektroniske
- 20 sentralbankpenger i en prøveperiode vil bli styrt av kunstig intelligens.

Ha en fin dag!

- Fra en ikke så fjern fremtid, la oss vende tilbake til dagen i dag. Vi ser allerede
- 25 konturene av digitale verktøy som kan minne om dem Kristoffer og hans
digitale assistent brukte. Den teknologiske utviklingen går raskt. I hverdagen
møter vi ny teknologi når vi sveiper betalingskortet over maskinen. Og

30 omstilling møter oss på mange fronter. Den globale oppvarmingen krever at vi legger om produksjonsmåter og forbruk. Verdensøkonomien er preget av tett samhandel, men også betydelig usikkerhet om veien videre.

35 Gjennom historien har teknologiske fremskritt og økt bytte av varer og tjenester vært viktige kilder til vekst og utvikling. De to drivkreftene har spilt på lag. De siste tiårene er handelsbarrierer bygd ned. Raskere transport og løsninger for å kommunisere over store avstander har gitt tilgang til stadig større markeder. Globale verdikjeder har vokst frem, og leverandører av tjenester kan befinne seg langt unna kundene. Fri bevegelse av kapital sørger samtidig for at vi kan investere på tvers av landegrensene.

40

Siden 1970-tallet har verdenshandelen vokst kraftig. Sett i forhold til verdiskapingen, er handel mellom land nær doblett. Selv om varer fortsatt dominerer, er handel med tjenester blitt viktigere. Samtidig er en rekke nye land kommet sterkere med i verdenshandelen. Store teknologiske og økonomiske etterslep er blitt redusert. Den økonomiske balansen i verden er forskjøvet.

45

En tettere sammenvevd verdensøkonomi har åpnet for spesialisering, innovasjon og bedre utnytting av lokale fortrinn. Rommet for å utveksle idéer og kunnskap er blitt større. Økt konkurranse og innovasjon har gått hånd i hånd.

50

Små åpne økonomier som den norske er særlig tjent med et effektivt internasjonalt varebytte. Norge har tjent godt på mulighetene samhandel med andre land byr på.

55

Det er nesten ikke mulig å tenke seg dagens velferdsnivå uten den spesialiseringen åpne grenser fører med seg. Norge eksporterer noen få varetyper og tjenester til verdensmarkedet. Det finansierer import av et stort antall ferdigvarer som blir billigere enn om vi laget dem selv. Dermed frigjøres arbeidskraft som kan brukes i skoler, helsevesen og produksjon av andre tjenester.

60

Tilgangen på kapital og teknologi utenfra har satt oss i stand til å utvikle nye næringer basert på egne naturressurser. Det skjedde da vi bygget ut vannkraften og oljeindustrien. Nå benytter vi kapitalmarkedene til å omplassere petroleumsformuen. Gjennom investeringene i Statens pensjonsfond utland får

65

Norge del i verdens verdiskaping. Det gir oss et ekstra ben å stå på og gjør statens inntekter litt mindre avhengig av utviklingen i norsk økonomi.

70

Vi trenger andre land -- mer enn de trenger oss.

Grunnlaget for dagens globale handelssamarbeid ble lagt i årene etter andre verdenskrig. Institusjoner som Det internasjonale valutafondet og

75 Verdensbanken la til rette for et tettere økonomisk samarbeid mellom land.

Ratifiseringen av handelsavtalen GATT var starten på en gradvis nedbygging av tollbarrierer og et regelbasert, flernasjonalt handelssystem. Arbeidet er blitt ført videre av Verdens handelsorganisasjon (WTO).

80 Historien har vist at utviklingen mot en mer åpen og liberal verdensorden kan gå i revers. Det skjedde i mellomkrigstiden. Det kan være i ferd med å skje igjen.

Brexit, Storbritannias uttreden av EU, kan være noen få uker unna.

Utmeldingen er det første store tilbakeslaget for europeisk integrasjon på flere

85 tiår.

Nedbyggingen av tollsatser har stoppet opp, og nye handelshindre kommer til. I det siste har det blant annet kommet nye barrierer for å hindre utenlandske investeringer i nasjonal infrastruktur. Samtidig er posisjonen til WTO svekket.

90 Det gjør det tyngre både å løse uenigheter og å gjennomføre nødvendige reformer av regelverket.

Fjoråret var preget av handelskonflikten mellom USA og Kina. USA innførte økt toll på flere importvarer. Tiltakene ble gjengjeldt med høyere toll på

95 amerikansk eksport.

Den umiddelbare effekten av økte tollsatser er høyere utsalgspriser på tollbelagte varer. Det rammer forbrukere og produsenter som importerer innsatsvarer. I tillegg demper usikkerheten foretakenes vilje til å investere. Effektene av

100 tolløkingene er allerede synlige i tall for verdiskapingen i Kina og USA.

De negative virkningene av vedtatte tiltak så langt er likevel beskjedne. Faren er at handelskonflikten trappes opp og at mottiltak leder inn i en negativ spiral. Flere land kan trekkes inn i konflikten, og økte tollsatser kan igjen bre om seg.

105 Da vil ikke bare USA og Kina rammes, men også Europa og resten av verden.

110 Proteksjonisme betyr lavere vekstevne. Gevinstene som er oppnådd gjennom åpne grenser settes i spill. Går verdenssamfunnet inn i en ny periode med økte handelsbarrierer, kan en kraftfull kilde til vekst og utvikling tørke inn.

115 Oppbygging av nye barrierer vil være mest alvorlig for utviklingsland. WTO omfatter i dag mer enn 160 medlemsland. Flere av de nye landene har vokst raskt. Store befolkningsgrupper har bedret sin levestandard.

120 Men alle har ikke fått ta del i gevinsten av globalisering og handel. Noen har tapt. Inntektsforskjeller har økt. Her ligger også mye av forklaringen på den motstanden mot globalisering og internasjonalt samarbeid som nå gjør seg gjeldende.

125 Den pågående handelskonflikten dreier seg også om makt og innflytelse. Flere land i Asia er i ferd med å bli viktige drivere i den digitale økonomien. I Europa har vi lenge sett til USA for å fange opp nye teknologiske trender. Nå seiler Kina opp som en konkurrent. Landet tar stadig nye steg i utnyttelsen av kunstig intelligens og stordata. Eksporten vris fra enkle til mer avanserte produkter. Fargeblyanter og tekstiler er blitt erstattet av mobiltelefoner og avanserte MR-scannere.

130 Kina er nå verdens nest største økonomi, og konkurrerer med vestlige industriland på flere arenaer. I kjølvannet har det oppstått diskusjoner om markedsadgang, beskyttelse av immaterielle rettigheter og balanse i handelen.

135 Økonomisk integrasjon på tvers av landegrenser er ikke ukomplisert. Men svaret på mangler ved dagens rammeverk for handel er reformer og ikke økt proteksjonisme. Nye barrierer vil verken hjelpe den fattige delen av verdens befolkning eller dem som har sakkert akterut i vestlige økonomier.

140 For Norge tilsvarer eksport av varer og tjenester mer enn en tredjedel av verdiskapingen. Norske bedrifter deltar i globale verdikjeder. Det betyr at proteksjonistiske tiltak kan få ringvirkninger inn i vår økonomi selv om tiltakene ikke er rettet direkte mot Norge.

Det internasjonale rammeverket og handelsavtalene vi har med andre land er viktige rammebetingelser for norsk økonomi. EØS-avtalen er av særlig

betydning.

Fri flyt av varer og tjenester, mennesker og kapital innen EØS-området gjør Norges hjemmemarked om lag 100 ganger større enn det ellers ville ha vært.

150 Godt over halvparten av vår handel med andre land foregår med land i EU. Felles reguleringer og standardisering av produkter bidrar til å lette markedsadgangen for norske bedrifter.

I løpet av kort tid vil næringslivet kunne merke konsekvenser av brexit.

155 Storbritannia er en viktig handelspartner. Forlater Storbritannia EU, vil landet formelt sett tre ut av EØS-avtalen. For mange bedrifter skaper det usikkerhet.

Samtidig knirker samarbeidet internasjonalt. I årene som kommer risikerer vi at det multilaterale handelssystemet forvitrer og at vi får et mer fragmentert

160 system. Det kan særlig ramme små land. I denne situasjonen ville det være dristig av Norge å sette vårt nåværende avtaleverk med Europa i spill

Verden trenger mer samarbeid, ikke mindre. Vi står overfor en klimakrise, som kun kan løses gjennom felles innsats globalt.

165

Fjorårets rapport fra FNs klimapanel var alarmerende. Hvis arbeidet med å redusere utslipp av klimagasser til atmosfæren ikke intensiveres, kan den globale oppvarmingen komme ut av kontroll. Virkningene av en varmere klode vil være alvorlige.

170

For å bremse den globale oppvarmingen kreves en omfattende omstilling av produksjonsmetoder og forbruksmønstre. Virkemidlene som velges, må gi reelle kutt i globale utslipp og ikke koste mer enn nødvendig.

175 Prising av utslipp er helt sentralt for å redusere utslipp av klimagasser. Den som forurensar, må betale. Vi er nå i ferd med å oppleve konsekvensene av at man globalt ikke har fulgt dette prinsippet. For å sitere en av fjorårets vinnere av Nobels minnepris i økonomi, William D. Nordhaus: «Resultatet blir for mye bruk av fossilt brensel, for store klimaendringer, og for store ødeleggelser for
180 mennesker, dyreliv og økosystem.»

Det er krevende å få på plass tilstrekkelig effektive tiltak. Gevinsten av lavere utslipp deles på alle -- også de som ikke bidrar. Det gjør det fristende å være

185 gratispassasjer, både på den internasjonale og på den nasjonale arenaen.
Innføring av miljøavgifter møter også motstand. Motstanden kommer fra
mange hold og ikke bare fra grupper som har det trangt økonomisk. Subsidier
og støtteordninger møter større velvilje -- og er derfor lettere å ty til for politiske
myndigheter -- selv om effekten på globale utslipp ofte ikke forsvarer utgiftene.

190 Et internasjonalt kvotesystem kan sørge for lik prising av utslipp på tvers av land
og sektorer. På globalt nivå har vi ikke kommet i mål. Men det skjer likevel
viktige fremskritt.

195 EUs kvotesystem og nasjonale avgifter omfatter til sammen store deler av
klimagassutslippene i Europa. I Norge omfattes over 80 prosent av utslippene
av kvoter eller avgifter.

Prisen på karbonkvoter i EU har lenge vært så lav at kvotesystemet har hatt liten
200 betydning. Kvoter fjernes nå fra markedet. Det har bidratt til en femdobling av
prisen. Systemet begynner å virke.

Omstilling mot en grønnere og mer bærekraftig økonomi setter store krav til
næringsliv og investorer, men gir også muligheter.

205 Teknologiske forbedringer og innovasjoner er en nødvendig del av løsningen for
å oppnå mer bærekraftige økonomier. Økonomiske virkemidler som kvoter og
avgifter gjør det lønnsomt å lete etter nye løsninger. Klimapolitikk har allerede
bidratt til en rivende utvikling innen sol-, vind- og batteriteknologi. Gradvis
210 erstattes gammelt og forurensende utstyr med ny og mer miljøvennlig teknologi.

Samtidig påfører klimaendringene næringslivet en ny type risiko. Klimarisiko
knytter seg både til konsekvenser av global oppvarming og til usikkerhet om
215 fremtidig klimapolitikk og mulige teknologiske gjennombrudd.

Hvordan bedrifter forbereder seg på mulige fremtidige omstillinger, påvirker
forventet avkastning og risiko. Derfor stiller mange investorer krav til
bedriftenes rapportering om klimarelaterte problemstillinger. Statens
220 pensjonsfond utland har stilt seg bak disse kravene. Håndtering av klimarisiko er
en del av oljefondets systematiske arbeid med ansvarlig forvaltning.

Finansielle investorer må håndterere klimarisiko på lik linje med andre typer
225 risiko. Nær sagt all økonomisk aktivitet fører til utslipp av klimagasser, enten
direkte eller gjennom komplekse produksjonskjeder. Klimarisiko er derfor
vanskelig å skille ut og tallfeste, både på bedrifts- og sektornivå. Å peke ut
virksomheter som vinnere i det grønne skiftet, er en krevende øvelse. Kristoffer
som vi møtte innledningsvis, hadde tjent godt på investeringer i GrønnTech.
230 Men Kristoffer er realist. Han vet at det ikke ligger noen garanti om langsiktig
god avkastning, selv om fondet markedsføres som en del av fornybarsamfunnet.

Finanssektoren må tilpasse seg klimarisiko, men har ikke selv effektive
235 virkemidler for å løse klimaproblemet. Det er også tvilsomt om det å definere
utslipp fra sektorer eller enkeltvirksomheter som uetiske, vil gjøre en forskjell.
Ansvaret for tiltak mot global oppvarming må ligge hos myndighetene.
Løsningen ligger i økonomiske virkemidler som stimulerer til omstilling.

240 En omstilling av forbruk og produksjonsmetoder i retning av lavere
klimagassutslipp vil gi lavere etterspørsel etter fossile brensler. Det kan påvirke
olje- og gassvirksomheten her hjemme. Vi har alltid visst at olje- og
gassvirksomheten før eller siden vil fases ut. Olje og gass er ikke-fornybare
ressurser. En strammere klimapolitikk globalt kan bety at tidspunktet for
245 utfasing skyves nærmere i tid.

Men det er fortsatt et stykke frem før norsk olje- og gassproduksjon ikke er
lønnsom. Tilbudet av ren energi er fortsatt begrenset. I dag dekkes en vesentlig
del av det globale energibehovet av kull. På veien mot det grønne skiftet kan det
250 bli aktuelt å gå via naturgass. I Tyskland diskuteres nå muligheten for å fase ut
kull raskere enn tidligere planlagt. I en overgangsperiode kan norsk gass spille en
viktig rolle.

Verden etterspør fortsatt olje og gass. Skulle vi velge å forsere avviklingen av
255 produksjonen på norsk sokkel, ville andre tilbydere stå klare til å ta over.
Effekten på klimaet er derfor diskutabel. Selv ville vi pådra oss en betydelig
kostnad.

Oljenæringen har vært en motor for norsk økonomi i snart 50 år. Inntektene fra
260 næringen har gitt økt velferd både for dagens og morgendagens innbyggere.
Ringvirkningene fra oljesektoren til resten av norsk økonomi er store. I alle

landets fylker finnes det oljerelaterte jobber. Samlet er over ti prosent av alle sysselsatte i Norge enten direkte eller indirekte knyttet til oljenæringen.

265 Innovasjon og kunnskapsutvikling i næringen har gitt ringvirkninger til andre sektorer.

Oljebransjen har krevende år bak seg med nedbemanninger, kostnadskutt og effektivisering. Oljeprisfallet i 2014 forsterket og fremskyndet en

270 omstrukturering som allerede var i gang. I disse dager ansetter oljeselskapene igjen nye folk. Også i de nærmeste årene vil det trolig være behov for flere ansatte i oljesektoren. Men etter hvert må vi innstille oss på at perioden med videre vekst er over og at aktiviteten gradvis skal ned. Andre næringer må vokse frem.

275

Omstillinger og innovasjon må ha sitt utspring i næringslivet. Men myndighetene kan legge forholdene til rette med gode rammebetingelser for et innovativt og bærekraftig næringsliv. Norge scorer høyt på rangeringer av land hvor det er lett å gjøre forretninger. Solide institusjoner, høy grad av tillit og et

280 godt utbygd velferdssystem støtter opp om dette.

Historien har vist at omstillingsevnen i norsk næringsliv er god. Mange av virksomhetene bak dagens oljeleverandører hadde en lang historie i andre næringer før de vendte seg mot mulighetene oljesektoren åpnet for. Det gjaldt

285 ikke minst i verftsindustrien som på 1970-tallet opplevde en kraftig nedgang i etterspørselen etter skip. Verftene hadde ressurser og kompetanse som kunne omstilles til produksjon av plattformer og andre innsatsfaktorer i oljeindustrien. Sett i ettertid var det et lykketreff!

290 Også i andre bransjer har bedrifter sett mulighetene i ny teknologi eller endrede rammebetingelser. En av disse bedriftene er Borregaard. Bedriftens historie dekker flere industrielle revolusjoner. God tilgang på tømmer og vannkraft fra Sarpsfossen ga et godt utgangspunkt. Underveis er ny teknologi tatt i bruk -- fra vandndrevne sager på 1600-tallet til bruk av elektrisk fossekraft på slutten av

295 1800-tallet, og videre til dagens helautomatiserte virksomhet. Og tømmeret blir utnyttet på stadig nye måter. I dag inngår produkter fra Borregaard i bygningsmaterialer, biodrivstoff og medisiner -- hele tiden med tømmer som viktigste råvare.

300 Næringsstrukturen i Norge er i stadig endring. De siste tiårene viser en

ytterligere vridning bort fra industri. Oppgaver er blitt automatisert eller flyttet ut av landet. Et høyere velstandsnivå har ført med seg økt etterspørsel etter både private og offentlige tjenester. Sysselsettingen er dreid over mot

305 tjenestesektorene.

Flere av disse har hentet ut gevinster i form av økt produktivitet gjennom restruktureringer og innføring av nye teknologiske løsninger. Banknæringen var tidlig ute. I varehandelen har nesten all vekst de siste tiårene kommet uten at

310 sysselsettingen har økt nevneverdig. Produktivitetsveksten har vært høy. Bruk av ny teknologi og overgang fra frittstående enkeltbutikker til butikkjeder har kuttet kostnader til distribusjon og administrasjon. I dag bidrar digital teknologi til at deler av varehandelen vris bort fra tradisjonell butikkhandel og over mot netthandel.

315 Også på andre områder ser vi at mellomledd endres eller forsvinner. Reiser, kinobilletter og legetimer kjøpes eller bestilles over nett. Offentlige myndigheter, banker og forsikringsselskaper legger til rette for at vi selv kan utføre oppgaver i egne nettløsninger.

320 Omstillinger fører til at jobber blir borte. Det kan være smertefullt for dem som rammes. Men over tid frigjør det arbeidskraft til andre yrker med høyere verdiskaping og gir gevinster i form av billigere varer og tjenester. Omstillinger er grunnlaget for vekst og velstand.

325 Nye og mer effektive betalingsformer spiller en viktig rolle i de omstillingene som pågår i distribusjonsleddene.

Som kunder får vi stadig tilgang på nye og enklere betalingsløsninger. Bankkort

330 har i stor grad erstattet kontanter. Ved hjelp av PC og mobiltelefon betaler vi for varer og tjenester over nettet eller vipper penger. Nær tre av fire betalinger mellom privatpersoner skjer nå ved hjelp av en mobiltelefon.

Veien til andre typer ny teknologi er kort. Teknologi for ansiktsgjenkjenning og

335 bruk av fingeravtrykk er på vei inn i betalingsløsninger. I USA har selskapet Amazon en butikk der kundene knapt merker at de betaler på vei ut. Sensorer sørger for at varene blir betalt.

For Kristoffer var betaling av varer enda enklere. Den elektroniske assistenten

sørget både for å bestille og betale for varene. Det blir kanskje vanlig om noen år.

345 Norske banker har en tradisjon for å være omstillingsdyktige og pådrivere i å ta i bruk ny teknologi i betalingssystemet. Mange av de løsningene vi bruker i dag, er utviklet av norske banker -- ofte i fellesskap.

Bankenes rolle i betalingssystemet utfordres. Små spesialiserte aktører og store globale teknologiselskaper har kastet sitt blikk på betalingstjenester. Noen av 350 disse vil kunne integrere en egen betalingsløsning med tilbud av varer og tjenester over nett.

Nye reguleringer som er på vei, legger forholdene til rette for økt konkurranse. Bankene vil måtte gi andre aktører direkte tilgang til kontosystemet, slik at 355 kundene kan velge fritt mellom ulike betalingsløsninger. Om noen år har vi kanskje løsninger som automatisk flytter pengene våre mellom ulike kontoer og digitale plattformer basert på kjennskap til når og hvordan vi bruker penger.

Bankene bør møte den økte konkurransen ved å videreutvikle tjenestene de 360 tilbyr i dag og introdusere nye løsninger. Fortsatt er det rom for å få utført betalinger raskere. I næringslivet er håndtering av betalinger en betydelig kostnad. Nye løsninger for å integrere betalingsløsninger med bedriftenes regnskapssystemer, kan gi store gevinster. Det trengs også mer effektive løsninger for å utføre betalinger på tvers av land.

365 Blant de nye aktørene i betalingslandskapet finner vi teknologigiganter som Apple, Google og Alibaba. Disse har stor markedsrett i andre markeder og mange brukere. Det kan gi dem et fortrinn som tilbydere av betalingstjenester. Blir slike aktører dominerende, kan noe av gevinsten ved økt konkurranse bli 370 borte.

Også hensynet til personvernet kan utfordres. I betalingshistorikken vår ligger viktig informasjon som kan være sensitiv. For enkelte nye aktører i betalingsmarkedet er det nettopp personopplysninger som er 375 forretningsgrunnlaget. Sensitive data må ikke komme på avveie. I dag har de fleste av oss tillit til at norske banker tar personvern på alvor. Kanskje vil denne tilliten være et av bankenes viktigste konkurransefortrinn fremover?

380 De siste årene har det dukket opp ulike digitale penger og valutaer som er svært forskjellige fra de pengene vi er vant til. Et særtrekk er at det ikke står noen myndighet bak.

Et eksempel er elektroniske penger som brukes på lukkede digitale plattformer.
385 Bak disse står det kommersielle selskap. Selv om de er regulert av myndighetene, kan pengene være utsatt hvis selskapet går konkurs. Det er kanskje det Kristoffer opplever i 2030.

Bak kryptovalutaer som Bitcoin står det verken en myndighet eller et foretak.
390 Ansvarer er pulverisert. Ingen tar ansvar for å sikre stabilitet og tillit. Spekulasjon, manipulasjon og sikkerhetsbrudd har ført til store verdisvingninger. Kryptovalutaer er derfor uegnet som pengeenheter. Tiden vil vise om den underliggende teknologien kan bli nyttig.

395 Betalingssystemet er en av de viktigste infrastrukturene i en moderne økonomi. Kravene til stabilitet og sikkerhet må derfor være høye. Oppstår det svikt i systemet, rammes viktige samfunnsfunksjoner og store deler av økonomien. De endringene som er på gang, vil gi oss et mer effektivt betalingssystem i form av bedre og rimeligere betalingstjenester. Samtidig stiller den raske teknologiske
400 utviklingen oss overfor nye utfordringer. Regelverk og tilsyn må derfor tilpasses et endret aktør bilde og den teknologiske utviklingen.

Norges Bank har et hovedansvar for landets pengevesen.

405 Gjennom sentralbankloven har Norges Bank enerett på å utstede kontanter. I tillegg får bankene tilgang på sentralbankpenger gjennom konti i Norges Bank. Det er disse pengene bankene bruker når de gjør opp seg imellom. Kjernen i betalingssystemet er Norges Banks oppgjørssystem. I 2018 gikk det i gjennomsnitt 248 milliarder kroner gjennom dette systemet -- hver eneste dag.

410 Hvis det er nødvendig, kan Norges Bank tilføre betalingssystemet likvide midler. Norges Bank er bankenes bank.

I tillegg er Norges Bank pålagt et særlig ansvar for betalingssystemet. Vi
415 overvåker eller fører tilsyn med ulike deler av systemet og skal være en pådriver for effektive løsninger.

I dag skjer de aller fleste betalingene fra kundenes bankkonti med bruk av
420 kontopenger. Dette er penger skapt av banker. Når folk låner penger i en bank,
godskriver banken samme beløp på en konto. Innskuddet -- pengene -- blir
skapt idet lånet gis. Kontopengene sirkulerer i banksystemet, inn og ut av folks
kontoer og blir i beskjeden grad vekslet om til kontanter. Så lenge vi har tillit til
både verdien av en norsk krone og til banksystemet, har vi også tillit til
425 kontopengene.

Kontantene vi tilbyr, har viktige egenskaper. Mens kontopengene er en fordring
på en privat bank, er kontantene en fordring på sentralbanken. De er et trygt
alternativ dersom private betalingsløsninger ikke virker eller ikke tilfredsstill
430 publikums forventninger til sikkerhet og effektivitet. Selv om bruken av
kontanter har falt, er de fortsatt i bruk og har en viktig beredskapsfunksjon.

Men nye digitale løsninger vokser frem. Norges Bank vurderer derfor om vi også
skal gi publikum tilgang til sentralbankpenger i digital form. I likhet med
435 kontanter, vil digitale sentralbankpenger være en fordring på sentralbanken. De
må utformes slik at de kan være et sikkert alternativ til andre betalingsløsninger
og fungere i en beredskapssituasjon slik kontantene skal i dag. De kan være
basert på kontosystemer slik vi kjenner dem, eller være digitale varianter av
dagens sedler og mynt. Det siste alternativet vil gi et tydelig skille mellom
440 digitale sentralbankpenger og bankenes kontopenger.

I fremtiden kan det bli nødvendig å innføre digitale sentralbankpenger for å
sikre et effektivt og robust betalingssystem. Det viktigste formålet vil være å
underbygge tilliten til pengevesenet.

445

For å kunne brukes som allment betalingsmiddel, må pengene våre ha en stabil
verdi som er garantert på en troverdig måte. Vi må ha tillit til at pengene er like
mye verdt i morgen som i dag. Dette er pengepolitikkenes hovedoppgave.

450 I september i fjor satte Norges Bank opp styringsrenten for første gang på syv år.
Bakgrunnen er at det går godt i norsk økonomi. Virkningene av oljeprisfallet i
2014 har sluppet taket, og det er god vekst i både produksjon og sysselsetting.
Den underliggende inflasjonen er nær inflasjonsmålet på 2 prosent. Hvis
økonomien utvikler seg slik vi har sett for oss, blir renten satt opp, gradvis og
455 forsiktig fremover.

Risikobildet er særlig knyttet til utviklingstrekk internasjonalt som jeg allerede har vært innom -- brexit og faren for en utvidet handelskonflikt. Blir veksten ute
460 lavere enn vi har sett for oss, vil det ha ringvirkninger til norsk økonomi. Usikkerhet om virkningene av høyere rente taler også for å gå varsomt frem i rentesettingen.

Pengepolitikken er et førstelinjeforsvar i konjunkturstyringen. Så lenge
465 inflasjonen er under kontroll, kan vi reagere raskt i rentesettingen når utsiktene for produksjon og sysselsetting endres. Blir utslagene sterke, er det nødvendig at andre politikkområder, herunder finanspolitikken, bidrar. På dette området er Norge gunstig stilt. Staten har et økonomisk handlingsrom gjennom oppsparte midler i oljefondet. I andre land, og spesielt i euroområdet, er bildet helt
470 annerledes. Offentlige finanser er svake. Det siste tiåret har pengepolitikken vært nødt til å ta nærmest et eneansvar for å bringe økonomiene på fote igjen.

Etter et par år med god vekst i eurolandene, har veksten igjen avtatt. Rentenivået i Europa er fortsatt lavt, og en normalisering av pengepolitikken vil
475 ta tid. I denne situasjonen vil nye, negative sjokk til økonomiene være svært ubeleilig. Innholdet i verktøykassen for å stå imot en ny nedgang er begrense

Jeg nærmer meg avslutningen.

480 Globalisering, digitalisering og omstilling er sider av samme langsiktige trend -- vi er inne i en teknologidrevet vekstprosess, som omfatter store deler av verden. Det er lett å fokusere på negative trekk ved utviklingen, men vi skal også holde fast ved det store bildet: Aldri tidligere har så mange mennesker tatt del i en reise preget av så sterk velstandsutvikling.

485 Men veksten er ujevnt fordelt. Vinnere i den globale konkurransen tar ut store gevinster, samtidig som brede grupper av lønnstakere i tradisjonelle industriland er blitt hengende etter. Problemer knyttet til økt ulikhet må tas på alvor.

490 Vår venn fra 2030, Kristoffer, våknet til regn og mildvær og nyheten om at en elektronisk plattform var blitt hacket. Kanskje var pengene han hadde på plattformen forduftet. Men noe var positivt. Dagens to store økonomier, Kina og USA, hadde jobbet sammen og gjort fremskritt i arbeidet med å løse klimautfordringen. Utviklingstrekk som nå ser ut til å føre oss i feil retning, kan
495 snu.

Min etterfølger annonserte at neste generasjon sentralbankpenger ville bli styrt av kunstig intelligens. Slik blir det nok ikke. Ansvar for pengevesenet kan ikke overlates til modeller og algoritmer. De valgene vi som sentralbank tar, må være basert på grundige analyser, diskusjoner og menneskelig skjønn. Alltid. Uansett.

Kilde

www.norges-bank.no

URI

<https://www.virksommeord.no/tale/omstilling-gir-vekst>